

Інна Анастасія ДЗЮБАНОВСЬКА,

orcid.org/0000-0001-9978-1334

асистент кафедри теорії і практики перекладу

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

(Тернопіль, Україна) dziubanovska@tnpu.edu.ua

МОДЕЛІ УСНОГО ДИПЛОМАТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Запит на якісний усний переклад, як синхронний, так і послідовний, з'явився відтоді, відколи виникла потреба міжкультурної комунікації в режимі реального часу, і в ході розвитку історії та глобалізаційних процесів лише зростає, а дипломатичний дискурс, з його широким спектром екстралінгвальних елементів та особливою мовою, кидає чи не найскладніший виклик для здійснення адекватного перекладу. На сьогодні годі її уявити ефективну міжмовну комунікацію різних держав без висококваліфікованого усного перекладача, що зумовлює актуальність активного зацікавлення процесами його професійної діяльності.

Варто відзначити, що науковий інтерес до питань теорії перекладу та процесу декодування мов активно формувався ще в 50-их роках минулого століття, але динамічність та гнучкість процесу перекладу унеможливує сухий та статичний опис його етапів, адже абсолютно кожен випадок здійснення перекладу вихідної мови засобами цільової мови постає унікальним та неповторним видом діяльності перекладача, що опирається не лише на відтворення мовного коду однієї мови засобами іншої, але й комплексне сприйняття картини світу обох мов, розуміння культурних та етнічних особливостей комунікантів, врахування ситуативних та невербальних чинників, а також індивідуальних особливостей ментальних процесів перекладача.

Саме бажання досягнути процес здійснення перекладу комплексно сприяв появі поняттю «модель перекладу», яке постає ключовим об'єктом нашого дослідження. Так, розглядаємо це явище, як спробу здійснити чіткий та лаконічний схематичний опис послідовності дій та зусиль перекладача, як фізичних, так і розумових, в процесі професійної діяльності. В рамках цієї розвідки ми також описуємо ключові лінгвістичні, когнітивні та психолінгвістичні моделі перекладу та їх особливості.

В статті наголошується, що лінгвістичні моделі розглядають процес перекладу з перспективи декодування мови, когнітивні націлені на активне висвітлення ментальних процесів перекладача, а психолінгвістичні оцінюють переклад, враховуючи як вербальні навички перекладача, так і його мисленнєві зусилля з урахуванням ситуації та зовнішніх чинників. В статті аргументовано, що кожна модель має свої особливі риси, а також набір переваг та недоліків.

Важливим є те, що наша розвідка зосереджена на описі особливостей здійснення саме усного перекладу, як послідовного, так і синхронного, які потребують більш детального вивчення, адже через неможливість відстеження усної перекладацької діяльності, а також часту конфіденційність матеріалів усних текстів дипломатичного дискурсу залишається найменш досліджуваним у вітчизняному перекладознавстві.

Ключові слова: *моделі перекладу, синхронний переклад, послідовний переклад, лінгвістичні моделі перекладу, когнітивні моделі перекладу, психолінгвістичні моделі перекладу, вихідна мова, цільова мова, дипломатичний дискурс, усний переклад.*

Inna Anastasiia DZIUBANOVSKA,

orcid.org/0000-0001-9978-1334

Assistant at the Department of Theory and Practice of Translation

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

(Ternopil, Ukraine) dziubanovska@tnpu.edu.ua

MODELS OF DIPLOMATIC INTERPRETATION

The demand for high-quality interpretation, encompassing both simultaneous and consecutive modes, has appeared along with the evolution of real-time intercultural communication and has been growing within historical globalization. Diplomatic discourse, characterized by a plethora of extralinguistic elements and conveyed in specialized language, presents a particularly formidable challenge for accurate interpretation. The efficacy of interlingual communication between nations now relies heavily on skilled interpreters, underscoring the ongoing relevance of exploring their professional processes.

Scientific interest in translation theory and language decoding processes began to flourish in the 1950s. However, the dynamic and flexible nature of interpretation defies a rigid, static description of its stages. Each instance of interpreting the source language into the target language constitutes a unique and intricate activity, reliant not only on reproducing linguistic codes but also on a comprehensive understanding of the worldview embedded in both languages. This

understanding encompasses cultural and ethnic nuances, situational and non-verbal factors, and the individual mental processes of the translator.

The imperative to comprehensively grasp the translation process gave rise to the concept of a “interpretation model”, which is the central focus of our investigation. We view this concept as an endeavour to provide a clear and concise schematic representation of the sequential physical and mental actions undertaken by the interpreter in their professional capacity. In our exploration, we delve into key linguistic, cognitive, and psycholinguistic interpretation models, elucidating their distinctive features.

The article highlights that linguistic models approach the interpretation process through the lens of language decoding, cognitive models accentuate the mental processes of the interpreters, and psycholinguistic models evaluate interpretation by considering both verbal proficiency and cognitive efforts, incorporating situational and external factors. It posits that each model possesses unique characteristics, along with a distinct set of advantages and disadvantages.

Crucially, our investigation is specifically oriented toward the nuances of interpretation, encompassing both consecutive and simultaneous modes. These modes warrant closer scrutiny due to the inherent challenges posed by the untraceable nature of interpretation activity and the frequent confidentiality surrounding oral text materials, rendering diplomatic discourse a relatively underexplored domain in domestic translation studies.

Key words: *interpretation models, simultaneous interpretation, consecutive interpretation, linguistic models of interpretation, cognitive models of interpretation, psycholinguistic models of interpretation, source language, target language, diplomatic discourse, interpretation.*

Постановка проблеми. В сучасних реаліях багатоаспектного технічного розвитку та швидкого глобалізаційного поступу абсолютно будь-яка професійна діяльність вимагає від людей навичок конструктивного мислення та вмінь чіткого програмування та планування етапів роботи. Така потреба стратегічного мислення зумовлює актуальність створення функціональних моделей для виконання цілей та задач як побутового, так і професійного характеру. Уявлення про те, що моделювання та моделюючі системи є виключно технічно-інженерним надбанням є хибними, адже ці явища постають радше способом опису процесів спостереження, сприйняття та осмислення навколишнього світу людиною. Будучи складним та динамічним когнітивним процесом, усний переклад неможливий без чіткого упорядкування та конструювання мисленнєво-мовних процесів, а тому моделі перекладу постають ключовим поняттям теорії перекладу.

Однак, варто розуміти, що моделювання перекладацької діяльності не є стандартизованим та універсальним планом дій, а швидше допомагає перекладачам зрозуміти, що процес здійснення перекладу покладається в першу чергу не на мову, як явище та її можливостей опису явищ та подій, а на людину, як носія мови, з особливим підходом до розуміння світу та його процесів. Підтвердження такої тези знаходимо у статті Шермана Вілкокса та Барбари Шаффер про когнітивні моделі усного перекладу, де вони стверджують, що моделі перекладу «не є описом пасивної, механічної поведінкової діяльності, <...> а радше активним процесом творення значень на основі тверджень мовців» (переклад наш – І. А. Д.) (Wilcox, Shaffer, 2005: 27).

Відтак, цілком впевнено можна стверджувати, що розуміння моделей перекладу є своєрідним

фундаментом для успішного здійснення міжкультурної комунікації та якісного усного перекладу.

Аналіз досліджень. Термін «модель» не є новим та має множинні значення. В найширшому розумінні модель – це «певний образ об'єкта (зокрема, умовний чи уявний), що нас цікавить, або, навпаки – прообраз деякого об'єкта чи системи об'єктів» (Букліб). В такій перспективі цей термін застосовували ще давньогрецькі філософи та мислителі. В процесі наукової еволюції термін «модель» змінювався в залежності від потреб та підходів науковців до розуміння процесів та явищ в межах їх досліджень.

Так, математик Ілля Теплицький визначає модель як «матеріальний об'єкт або мислено уявлювальний об'єкт, який в процесі пізнання (вивчення) замінює собою реальний об'єкт-оригінал, і при цьому зберігає деякі важливі для даного дослідження риси. А математична модель – система математичних співвідношень, яка описує об'єкт (процес або явище)» (Теплицький, 2010).

Економічний термінологічний словник-довідник подає таке визначення моделі: «Відтворення, зображення, опис, імітація якого-небудь явища, процесу або об'єкта» (Бабенко та ін., 2013: 222).

Психологи Леонід Велитченко та Валентина Подшивалкіна визначають модель як «знаковий аналог фрагмента реальності, який виступає об'єктом пізнання і слугує засобом отримання нового знання» (Велитченко, Подшивалкіна, 2009: 19).

Анатолій Загнітко подає декілька визначень терміну модель, серед яких найбільш релевантним вважаємо наступне: «абстраговане поняття еталона або абстрагованого зразка граматичної, фонологічної або іншої системи і вияв найзагальніших характеристик певного мовного явища; абстрагована штучно створена лінгвіс-

тична реальна / ірреальна побудова, що відтворює своїми особливостями реальний прототип для вирішення лінгвістичних завдань» (Загнітко, 2012: 253).

Вітчизняні теоретики та практики перекладу подають свої підходи до розуміння та визначення поняття «модель перекладу», опираючись на його існуючі значення та враховуючи особливості здійснення перекладацької діяльності. Ключовими елементами при цьому постають розуміння моделі в перекладі не як статичної схеми, а радше змалювання гнучкого та активного процесу, пізнавальної діяльності, опис якої має дидактичну мету.

Тенденцію людиноцентризму та зміщення фокусу на мисленнєві процеси у вивченні процесу здійснення перекладу прослідковує Наталя Матківська. Так, досліджуючи моделі перекладу науковиця наголошує, що «на сучасному етапі розвитку перекладознавства теоретики все більше і більше звертають увагу на сам процес виконання перекладу, а саме дій, які перекладач виконує у процесі аналізу тексту оригіналу та створення нового тексту засобами мови перекладу» (Матківська, 2014: 281). За Іриною Труцуненко модель перекладу це «умовний опис ряду розумових операцій, виконуючи які, перекладач може здійснити переклад» (Труцуненко, 2011: 1), а Олена Селіванова пише, що «модель перекладу – це гіпотетичні абстрактні схеми процесу перекладу, метою побудови яких є спроба знайти пояснення перетворенню змісту, вираженого засобами однієї мови, на відповідний зміст, виражений засобами іншої мови» (Селіванова, 2006: 445).

Про гіпотетичність моделей перекладу говорить і Галина Кузенко, наголошуючи, що саме неможливість спостерігати за роботою свідомості перекладача постає найбільшою проблемою вивчення перекладацької діяльності. (Кузенко, 2016: 17).

Ймовірно саме складність відстеження діяльності усного перекладача, а також обмежена кількість ресурсів та матеріалів для дослідження (зокрема текстів дипломатичного дискурсу) пояснює те, що вітчизняні розвідки в основному зосереджені на моделях письмового перекладу.

Мета статті. Метою нашого дослідження є визначення поняття «модель перекладу» та висвітлення особливостей когнітивних, лінгвістичних та психолінгвістичних моделей синхронного та послідовного перекладу та особливостей їх застосування в рамках дипломатичного дискурсу.

Виклад основного матеріалу. В рамках нашої розвідки подаємо власне опорне визначення центрального терміну «модель усного перекладу»

та визначаємо його як репрезентативну та динамічну схему представлення мисленнєвої діяльності усного перекладача, що має на меті опис процесу декодування перекладачем вихідної мови засобами цільової мови. З метою висвітлення особливостей функціонування моделей саме усного перекладу, зосередимо свою увагу на лінгвістичних, когнітивних та психолінгвістичних моделях усного перекладу.

Попри те, що лінгвістика в процесі свого становлення грішила тяжінням до спрощення перекладознавства до пошуку еквівалентів, не можливо не відзначити важливість лінгвістичного моделювання для опису перекладацьких трансформацій. Як зазначає Яна Бойко «Лінгвістична модель представляє процес перекладу як міжмовну інтерпретацію, трансформацію, перетворення тексту оригіналу без втрати змісту, зберігаючи еквівалентність. Головне завдання лінгвістичного моделювання полягає в побудові «схеми», «парадигми», «структури» перекладу, які умовно відображають усі процеси і маніпуляції з вихідним текстом». (Бойко, 2021: 3). Їхня ключова мета – пояснення мовної складової процесу здійснення перекладу. Лінгвістичні моделі усного перекладу «опираються на поняття семантики та прагматики <...>, а також пояснюють такі явища, як переклад багатозначних слів та фраз, використання контексту для здійснення перекладу та роль слухача в процесі перекладу» (ILoveLanguages, web-site). Розглянемо денотативно-ситуативну, інформаційну та трансформаційну лінгвістичні моделі перекладу.

Денотативно-ситуативна модель перекладу заснована на підході спільності явищ в навколишньому середовищі всіх людей, що дає можливість позначити чи описати абсолютно будь-яке явище під час перекладу. Згідно з цією моделлю перекладач осмислює ситуацію вихідної мови та знаходить (або описово створює) відповідний денотат у цільовій мові, який її описує. Навіть за умови різних способів опису ситуації та різних мовних маркерів переклад вважатиметься вдалим.

Інформаційна модель є яскравим прикладом саме моделі усного перекладу, адже стверджує, що кожне речення чи висловлювання містить певну інформацію, яка повинна бути передана носію іншої мови. На відміну від письмового перекладу, усний є лімітованим в часі, а тому інформаційна модель оцінює адекватність з перспективи передачі повідомлення, стверджуючи, що переклад здійснюється на інформаційному, а не мовному рівні, враховуючи інтелектуальні можливості мовців. Однак, цю модель перекладу

складно ідеалізувати, адже саме вона передбачає значні текстові втрати.

Трансформаційну модель перекладу розглядаємо на основі трансформаційно-генеративної граматики Ноама Хомського та підході, згідно з яким різні мови мають спільні граматичні структури, що зводить діяльність перекладача до підбору вдалих мовних трансформацій. Ця модель вдало демонструє міжмовну еквівалентність, створює базу для кращого розуміння граматичних трансформацій, способів перекладу безеквівалентної лексики тощо, але обмежена лише граматичними категоріями вихідної та цільової мов.

Загальним недоліком лінгвістичних моделей був розгляд виключно теоретичної сторони процесу здійснення перекладу, але вже у 70-их роках науковці почали обговорювати практичну сторону усного перекладу та особливості когнітивних процесів діяльності перекладача. Так, піонером когнітивної моделей перекладу стала французька вчена та усний перекладач-практик Даніка Селескович. Вона «однією з перших заговорила про когнітивні моделі перекладу мов та наголошувала на трискладовості його процесу» (Russel, 2005: 141): від вихідної мови, до сенсу, до цільової мови.

Свою когнітивну модель перекладу запропонував і Даніель Жіль, вона відома як «Модель зусиль» та зосереджена на описі когнітивних процесів під час здійснення синхронного перекладу. Автор стверджує, що «перекладач працює за умов динамічного перерозподілу уваги, що уможливорює раціоналізацію у використанні ресурсів робочої пам'яті у процесі обробки нової інформації» (Gile, 2009). В основі моделі Жіля лежить переконання, що «мозок перекладача-синхроніста одночасно виконує три операції: 1) сприймає і оброблює повідомлення вихідною мовою; 2) утримує в пам'яті попередні повідомлення; 3) породжує еквівалентні вихідним повідомлення цільовою мовою» (Демецька, 2019: 72). Ця модель є критично важливою, адже висвітлює труднощі здійснення синхронного перекладу, когнітивні навантаження на перекладача, а також необхідність правильного розподілу та конструктивної організації ментальних процесів здійснення перекладу.

Прогресивною вважаємо модель «Контролю уваги» розроблену науковцями Університету Пенсильванія Янпінг Донга та Пін Лі в основі якої лежить рівень володіння обома мовами, а також вправне використання стратегій перекладу, що націлені на контроль здійснення багатозадачної діяльності перекладача-синхроніста. Науковці стверджують, що відмінність їхньої моделі полягає у врахуванні когнітивних зв'язків, зокрема

того, що «структурний каркас мовно-модальних зв'язків враховує особливість регулярного і частого перемикавання між прослуховуванням вихідної мови і перекладом повідомлення на цільову мову <...> та встановлює зв'язок між поняттями розподілу уваги, координації, використанням робочої пам'яті та обробки інформації в процесі здійснення усного перекладу» (Dong, Pi, 2020: 724–725).

Дуальна особливість психолінгвістичної моделі засвідчена ще в її назві, а тому говорячи про такий тип моделей Сергій Засекін наголошує, що вона «має брати до уваги і формальні вербальні аспекти – мовні ресурси, якими оперує перекладач, і невербальні психологічні ресурси механізмів його мислення, пам'яті, ментального лексикону, особливості устрою мозку тощо. Модель має враховувати їхню взаємодію з особливостями когнітивного стилю перекладача (аналітичний, синтетичний), а також пріоритетних каналів (аудіальний, візуальний, кінестетичний) його сприйняття та перероблення інформації» (Засекін, 2012: 68–69). Саме психолінгвістична модель найбільш повно описує процес здійснення перекладу, адже зосереджується як на мовних особливостях тексту та способів його відтворення іншою мовою, так і на психологічних особливостях здійснення професійної діяльності перекладачем, а також враховує особливості продукування перекладу, як окремого та унікального способу міжмовної комунікації.

Відтак, Ірина Труценко стверджує, що «психолінгвістична модель перекладу постулює, що здійснюючи процес перекладу, перекладач спочатку перетворює своє розуміння змісту оригіналу у свою внутрішню програму, а потім розгортає цю програму в текст перекладу. Оскільки внутрішня програма існує у формі суб'єктивного коду мовця, таке уявлення процесу перекладу включає два етапи – «переклад» з вихідної мови на внутрішній код і «переклад» із внутрішнього коду мовою перекладу» (Труценко, 2011: 1). Це зумовлює гармонійність підходу психолінгвістичної моделі, адже психолінгвістика зацікавлена у вивченні мовленнєвої діяльності з перспективи психічних та ментальних процесів, а переклад, зокрема усний, постає унікальною мовною діяльністю, що неможлива поза контекстом когнітивної діяльності перекладача.

В рамках психолінгвістичної моделі перекладу Владислава Демецька виокремлює адаптивну модель перекладу, як таку, що враховує не лише особливості здійснення перекладу, але й потреби цільової аудиторії, забезпечення здійснення екві-

валентного впливу на слухачів цільового тексту. Вона стверджує, що «спираючись на міжкультурні засади перекладознавства, саме адаптивна модель перекладу культурно зорієнтованих прагматичних типів текстів покликана відповісти на сучасні виклики психолінгвістики, прагмалінгвістики, теорії і практики перекладу й міжкультурної комунікації. <...> Психолінгвістичний аспект вивчення поняття адаптації в перекладі передбачає, в першу чергу, урахування реакції аудиторії вихідного тексту, яку необхідно відтворити в повному обсязі але вже для аудиторії цільового тексту» (Демецька, 2019: 73, 83). Попри те, що досягнення прагматичних та персуазивних цілей доволі часто виправдовує адаптивну модель, її недоліком залишається частковий ризик викривлення реалій картини світу вихідної мови.

Наша розвідка зосереджена, зокрема, на дослідженні функціонування ключових моделей перекладу в рамках дипломатичного дискурсу, а тому варто наголосити, що будучи особливим міжкультурним та міжнародним комунікативним полем, дипломатичний дискурс не може послуговатися виключно однією моделлю перекладу, так само, як і визначати домінантність однієї моделі над іншою. Дипломатична комунікація є складним процесом, зокрема через нашарування прихованих смислів та інтенцій мовців, використанням ріноманітних тактик та стратегій здійснення мовного впливу,

а також структурними особливостями дипломатичних текстів, таких як офіційність, чітка регламентованість, шанобливість тощо. Однак варто наголосити, що вдале міжмове дипломатичне спілкування забезпечує розуміння роботи різних моделей перекладу, а також єдність послуговування вдалих стратегій перекладу в рамках цих моделей. Відтак розуміємо, що досягнення адекватного усного перекладу уможливорюється завдяки відшліфуванню навичок синхронного та послідовного перекладів в межах функціонування наявних моделей перекладу.

Висновки. Таким чином, моделі перекладу формують теоретичну базу розуміння процесів здійснення перекладу та дають перекладачам-практикам чітке усвідомлення послідовності дій під час грамотної організації професійної діяльності. Варто зазначити, що і лінгвістичні, і когнітивні, і психолінгвістичні моделі перекладу мають свої переваги та недоліки, проте усі вони здійснили свого часу переворот в підході до розуміння процесу перекладу зокрема, та уможливили становлення перекладознавства, як самостійної науки загалом. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у поглибленому вивченні та окресленні моделей синхронного та послідовного перекладу, а також практичному висвітленні їх застосування, зокрема в рамках здійснення дипломатичного перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко. Я. В. Моделі перекладу в теорії перекладознавства. Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries. Vol. 1 : Collective monograph. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2021. 390 p. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/100/2560/5427-1?inline=1> (дата звернення: 27.12.2023).
2. Велитченко Л. К., Подшивалкіна В. І. Методологічні та теоретичні проблеми психології: програмний конспективний довідник. Одеса: СВД Черкасов, 2009. 281 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/1644/1/%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D1%82%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3..pdf> (дата звернення: 27.12.2023).
3. Демецька В. В. Адаптивна модель перекладу в психолінгвістичному вимірі. *Psycholinguistics*. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2019. Вип. 26(2). С. 70–90. URL: <https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/3371/3-Demetska.pdf> (дата звернення: 27.12.2023).
4. Економічний термінологічний словник-довідник. Уклад. А. Бабенко та ін. Дніпропетровськ, 2013. 460 с.
5. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 350 с.
6. Засекін С. В. Психолінгвістичні універсалії перекладу художнього тексту : монографія. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 272 с.
7. Кузенко Г. М. Переваги й недоліки загальновідомих моделей перекладу. *Науковий вісник ХДУ Серія Перекладознавство та міжкультурна комунікація*. 2016. № 4. С. 17–21. URL: <https://tsj.journal.kspu.edu/index.php/tsj/article/view/355/259> (дата звернення: 27.12.2023).
8. Матківська Н. А. Вибір моделі перекладу при відтворенні ідіолекту. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2014. Вип. 45. С. 281–283.
9. Поняття моделі та моделювання. Букліб. Студентська бібліотека : веб-сайт. URL: <https://buklib.net/books/24846/> (дата звернення: 27.12.2023).
10. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
11. Теплицький І. О. Елементи комп'ютерного моделювання : навч. посібник. Кривий Ріг : КДПУ, 2010. 264 с.
12. Труцуненко І. І. Аналіз існуючих моделей навчання письмового перекладу. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Фаховий та художній переклад теорія, методологія, практика» 2011. Вип 77. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/47312> (дата звернення: 27.12.2023).

13. Dong Y, Li P. Attentional control in interpreting: A model of language control and processing control. *Bilingualism: Language and Cognition*, 2020. Vol. 23(4). pp. 716–728. doi:10.1017/S1366728919000786 URL: https://web.archive.org/web/20191217032616id_/https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/137EB8E3503975D452283BA42D12E60F/S1366728919000786a.pdf/div-class-title-attentional-control-in-interpreting-a-model-of-language-control-and-processing-control-div.pdf (дата звернення: 26.12.2023).
14. Gile D. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam: John Benjamins, 2009.
15. Linguistic Models of Interpretation. I love Languages: web-site. URL: <https://www.ilovelanguages.com/linguistic-models-of-interpretation/> (дата звернення: 26.12.2023).
16. Russel D. Consecutive and simultaneous interpreting. *Topics in Signed Language Interpreting: Theory and Practice* / ed. by T. Janzen. J. Benjamins Pub. Amsterdam, 2005. С. 27–50. URL: <http://intrpr.info/library/russell-consecutive-and-simultaneous-interpreting.pdf> (дата звернення: 27.12.2023).
17. Wilcox Sh., Shaffer B. Towards a cognitive model of interpreting. *Topics in Signed Language Interpreting: Theory and Practice* / ed. by T. Janzen. J. Benjamins Pub. Amsterdam, 2005. С. 27–50. URL: <http://intrpr.info/library/wilcox-shaffer-cognitive-model-of-interpreting.pdf> (дата звернення: 26.12.2023).

REFERENCES

1. Boiko. Ya. V. Modeli perekladu v teorii perekladoznavstva. [Models of translation in the theory of translation studies] Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries. Vol. 1 : Collective monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2021. 390 p. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/100/2560/5427-1?inline=1> (дата звернення: 27.12.2023) [in Ukrainian].
2. Velytchenko L.K., Podshyvalkina V.I. Metodolohichni ta teoretychni problemy psykholohii [Methodological and theoretical problems of psychology]: prohramnyi konspektyvnyi dovidnyk. Odesa: SVD Cherkasov, 2009. 281 s. URL: <http://dspace.pdu.edu.ua/bitstream/123456789/1644/1/%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D1%82%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3.pdf> (дата звернення: 27.12.2023) [in Ukrainian].
3. Demetska V.V. Adaptivna model perekladu v psykholinhvistychnomu vymiri [Adaptive model of translation in the psycholinguistic dimension]. *Psycholinguistics*. DVNZ “Pereiaslav-Khmelnitskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni Hryhoriia Skovorody”, 2019. Vyp. 26(2). S. 70–90. URL: <https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/337/1/3-Demecka.pdf> (дата звернення: 27.12.2023) [in Ukrainian].
4. Ekonomichniy terminolohichniy slovnyk-dovidnyk. [Economic terminological dictionary-reference] Uklad. A. Babenko ta in. Dnipropetrovsk, 2013. 460 s.
5. Zahnitko A. P. Slovnyk suchasnoi linhvistyky : poniattia i terminy. [Dictionary of modern linguistics: concepts and terms]. Donetsk : DonNU, 2012. 350 c. [in Ukrainian].
6. Zasiakin S. V. Psykholinhvistychni universalii perekladu khudozhnoho tekstu [Psycholinguistic universals of literary text translation] : monohrafiia. Lutsk : Volyn. nats. un-t im. Lesi Ukrainky, 2012. 272 s. [in Ukrainian].
7. Kuzenko H. M. Perevahy y nedoliky zahalnovidomykh modelei perekladu [Advantages and disadvantages of well-known translation models.]. *Naukovyi visnyk KhDU Serii Perekladoznavstvo ta mizhkulturna komunikatsiia*. 2016. № 4. S. 17–21. URL: <https://tsj.journal.kspu.edu/index.php/tsj/article/view/355/259> (дата звернення: 27.12.2023) [in Ukrainian].
8. Matkivska N. A. Vybir modeli perekladu pry vidtvorenni idiolektu. [Selection of a translation model when reproducing an idiolect.]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu “Ostrozka akademiia”*. Serii : Filolohichna. 2014. Vyp. 45. S. 281–283. [in Ukrainian].
9. Poniattia modeli ta modeliuвання.[Concept of model and modeling]. Buklib. Studentska biblioteka : veb-sait. URL: <https://buklib.net/books/24846/> (дата звернення: 27.12.2023) [in Ukrainian].
10. Selivanova O.O. Suchasna linhvistyka [Modern linguistics] : terminolohichna entsyklopediia. Poltava : Dovkillia-K, 2006. 716 s. [in Ukrainian].
11. Teplytskyi I. O. Elementy kompiuternoho modeliuвання [Elements of computer modeling]: navch. posibnyk. Kryvyi Rih : KDPU, 2010. 264 s. [in Ukrainian].
12. Trutsunenka I. I. Analiz isnuuyuchykh modelei navchannia pysmovoho perekladu. [Analysis of existing models of teaching translation]. *Materialy Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii “Fakhovy ta khudozhnii pereklad teorii, metodolohiia, praktyka”* 2011. Vyp. 77. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/47312> (дата звернення: 27.12.2023) [in Ukrainian].
13. Dong Y, Li P. Attentional control in interpreting: A model of language control and processing control. *Bilingualism: Language and Cognition*, 2020. Vol. 23(4). pp. 716–728. doi:10.1017/S1366728919000786 URL: https://web.archive.org/web/20191217032616id_/https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/137EB8E3503975D452283BA42D12E60F/S1366728919000786a.pdf/div-class-title-attentional-control-in-interpreting-a-model-of-language-control-and-processing-control-div.pdf (дата звернення: 26.12.2023).
14. Gile D. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam: John Benjamins, 2009.
15. Linguistic Models of Interpretation. I love Languages: web-site. URL: <https://www.ilovelanguages.com/linguistic-models-of-interpretation/> (дата звернення: 26.12.2023).
16. Russel D. Consecutive and simultaneous interpreting. *Topics in Signed Language Interpreting: Theory and Practice* / ed. by T. Janzen. J. Benjamins Pub. Amsterdam, 2005. С. 27–50. URL: <http://intrpr.info/library/russell-consecutive-and-simultaneous-interpreting.pdf> (дата звернення: 27.12.2023).
17. Wilcox Sh., Shaffer B. Towards a cognitive model of interpreting. *Topics in Signed Language Interpreting: Theory and Practice* / ed. by T. Janzen. J. Benjamins Pub. Amsterdam, 2005. С. 27–50. URL: <http://intrpr.info/library/wilcox-shaffer-cognitive-model-of-interpreting.pdf> (дата звернення: 26.12.2023).